

Een nieuwe fossielenatlas!

Frank Wesselingh*

Vijftien jaar na de uitgave van het laatste deel van de "Fossielenatlas" (ook wel bekend als "Fossiele schelpen van de Nederlandse Stranden en Zeegaten") blijkt de vraag naar een overzichtswerk voor verzamelaars en liefhebbers van fossiele schelpen enorm. Bovendien is er in de loop van de afgelopen decennia (het eerste deel van de fossielenatlas dateert alweer van 1954) heel erg veel nieuwe informatie beschikbaar gekomen. En dus is het tijd voor een nieuwe fossielenatlas.

Van 1954 tot en met 1984 verscheen in acht delen "Fossiele schelpen van de Nederlandse Stranden en Zeegaten" onder leiding van C.O. van Regteren Altena (1954-1969), en later van A.W. Janssen (1971-1984). In de loop der jaren heeft de "fossielenatlas", de naam waaronder dit werk beter bekend is (ook al gaat het niet om een verspreidingsatlas) veel mensen geholpen bij de determinatie van hun fossiele schelpen. De meeste delen van de "Fossielenatlas" zijn al geruime tijd niet meer te verkrijgen, maar de vraag blijft onverminderd groot.

Het uitgeven van een nieuwe fossielenatlas is een mammoetklus. Het totaal aantal soorten dat we van de Nederlandse stranden kennen ligt ruim boven de 500, en eerdere pogingen om tot een volledig herziene uitgave te komen zijn gestrand op de enorme hoeveelheid werk die een dergelijk project met zich meebrengt. Om ervoor te zorgen dat de uitgave van een nieuwe atlas haalbaar is hebben we ervoor gekozen de atlas in twee delen uit te geven: het eerste deel behandelt de tweekleppigen, stoottanden en de keverslakken, het tweede deel gaat over de slakken. De streefdatum voor de uitgave van het eerste deel staat (voorlopig) op mei 2002. Het tweede deel zal in de jaren erna worden gerealiseerd.

We proberen zoveel mogelijk mensen te betrekken bij de productie van de nieuwe fossielenatlas door middel van bijeenkomsten en de uitgave van een nieuwsbrief.

De "Fossiele schelpen van de Nederlandse Stranden en Zeegaten, deel 1: Tweekleppigen, Keverslakken & Stoottanden" zal uit een inleidend deel, een systematisch deel en een aantal bijlagen bestaan. Het inleidende deel zal, zoals het er zich nu laat aanzien, 7 hoofdstukken beslaan, waarin aan bod komen (1) Geschiedenis van het onderzoek aan fossiele mollusken van de Nederlandse Stranden en Zeegaten, (2) Verzamelen en bewaren (vindplaatsen, waar te verzamelen, wat voor materiaal kom je tegen, hoe te verzamelen, conserveren en opbergen), (3) Stratigrafische herkomst van de fossielen, (4) Paleoecologie en tafonomie, (5) Systematiek en nomenclatuur, (6) Het determineren van schelpen (inclusief terminologie) en (7) Organisaties in Nederland op het gebied van fossiele schelpen.

Het systematische deel zal in drie hoofdstukken worden opgedeeld die over de keverslakken, tweekleppigen en stoottanden zullen gaan. In dit deel zullen de soorten worden beschreven en afgebeeld. Dit deel vormt de kern van de "Fossielenatlas".

Het boek eindigt met referenties en een aantal bijlagen, waarin onder andere een glossarium aan bod komt, de deelnemers worden genoemd, etc. We streven ernaar om 'rauwe data' zoveel als mogelijk publiek te maken, via website(s) en mogelijk via een aparte publicatie. Voor het eerste deel van de "Fossielenatlas" denken we aan een uitgave van ca. 300 pagina's. We denken de serie onder te brengen in een nieuwe serie "Geologie van Nederland", waar we u in de toekomst meer over hopen te vertellen.

Hoe willen we dit gaan bereiken?

We willen in dit project zoveel als mogelijk verzamelaars en liefhebbers betrekken. Niet alleen om data aan te leveren (schelpenvondsten), maar ook om te bezien of we de fossielenatlas zodanig kunnen uitgeven dat deze maximaal kan voldoen aan vragen van de beoogde lezers en gebruikers.

De uitgave zal worden geschreven door drie redacteurs, te weten Peter Moerdijk, Frank Wesselingh en Arie Janssen. Verschillende deelnemers zullen worden aangezocht voor specifieke bijdragen, zo zal bijvoorbeeld Gerhard Cadee het een en ander schrijven over de tafonomie van schelpen (waarom zijn ze blauw en hebben ze gaatjes?), en zullen Tom Meijer en Ronald Pouwer betrokken zijn bij het hoofdstuk dat handelt over de stratigrafische herkomst van de schelpen. De illustraties van de schelpen zullen worden verzorgd door Gijs Peeters, en in enkele gevallen zullen we gebruik maken van bestaande tekeningen van de hand van Leen van der Slik. Voor het verzamelen van de gegevens hebben we drie regio coördinatoren: voor Zeeland is dat Freddy van Nieulande, voor de Hollandse kust ten zuiden van Zandvoort is dat Anton Jansse en voor de Noord-Hollandse kust en Waddeneilanden is dat Rykel de Bruyne. De coördinatoren zorgen voor het aanzoeken van verzamelaars voor dit project, en coördineren de acquisitie van de gegevens. Freddy van Nieulande verwerkt alle gegevens in een centrale database, die, zodra deze is afgerond, publiekelijk toegankelijk zal zijn. Verschillende deelnemers zullen worden aangezocht voor het bijdragen van specifieke kennis.

Ook al is de fossielenatlas een project voor heel Nederland (en hopelijk ook door heel Nederland), zal de regio Zeeland een voortrekkersrol spelen. Aan de Zeeuwse stranden vinden we veruit het grootste deel van de Nederlandse soorten, en vinden we ook de moeilijkste groepen. Elke twee maanden zal er in Middelburg door de Werkgroep

Geologie van het Koninklijk Zeeuws Genootschap der Wetenschappen een determinatie bijeenkomst worden gehouden. Tijdens deze bijeenkomsten zullen deelnemers hun lijsten aanleveren, en zullen probleemgroepen op naam worden gebracht en bediscussieerd. Ongeveer een maand na een bijeenkomst zullen de deelnemers een samenvatting van de resultaten van de bijeenkomst ontvangen en een nieuwe lijst voor de volgende bijeenkomst. De resulterende soortenlijst zal via de coördinatoren van Midden en Noord Nederland worden verspreid over de deelnemers aldaar. Voor Midden-Nederland zullen we waarschijnlijk een of enkele determinatiebijeenkomsten beleggen in de regio Rotterdam, voor Noord Nederland zijn we nog plannen aan het ontwikkelen.

Voorlopige planning

Nov 1999	Informatiebijeenkomst in Rotterdam (info bij Anton Janse: 0181-416238)
11-12-1999	determinatiebijeenkomst WG-KZGW (Middelburg): Taxodonta-Pteriomorpha (info bij Peter Moerdijk: 0118-638405)
12-2-2000	WG-KZGW (Middelburg: Heterodonta I (Lucinidae-Carditidae)
8-4-2000	WG-KZGW (Middelburg: Heterodonta II ((Astartidae-Cardiidae)
10-6-2000	WG-KZGW (Middelburg: Heterodonta III (Mactraidae-Tellinidae)
9-9-2000	WG-KZGW (Middelburg: Heterodonta IV (Arctidae-Myoidea)
10-12-2000	WG-KZGW (Middelburg: restant Heterodonta - Anomalodesmata
Feb 2001	WG-KZGW (Middelburg: Scaphopoda & Problematica

Over eventuele data van bijeenkomsten voor Midden Nederland en Noord Nederland hopen we u nog op de hoogte te stellen.

2001	Schrijven van het manuscript
Jan-mei 2002	Productiefase
Mei 2002	Streefdatum uitgave

Meer weten?

Voor inlichtingen en informatie kunt U terecht bij Frank Wesselingh (Naturalis, Postbus 9517, 2300 RA Leiden, tel. 071-5687663, email wesselingh@naturalis.nl) en bij Peter Moerdijk (Kingstraat 14, 4336 LG Middelburg, tel 0118-638405, email pw.moerdijk@zeeland.nl

**Frank Wesselingh, Naturalis, Postbus 9517, 2300 RA Leiden, tel. 071-5687663, email wesselingh@naturalis.nl*